

SBMIs remissvar avseende remissen av SOU 2025-14: En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem

1. Inledning

Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI) är branschorganisationen för producenter av bergmaterial. SBMIs medlemmar levererar nödvändiga råvaror för byggande av vägar, järnvägar och bostäder och är därmed en grundförutsättning för samhällsbyggandet.

Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI) har givits möjlighet att yttra sig över betänkandet En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14). SBMI har följande synpunkter:

SBMI välkomnar utredningens ambition att skapa ett mer effektivt och ändamålsenligt sanktionssystem och vi delar analysen att **systematisk miljöbrottslighet, särskilt inom avfallsområdet, utgör ett samhällsproblem**. Den organiserade brottslighet som uppdagades i det så kallade *Think Pink*-fallet visar på behovet av en smartare och effektivare tillsyn med skarpare verktyg att tillgå.

SBMI är positiva till de delar av utredningen som innebär kraftfullare grepp mot organiserad och systematisk avfallsbrottslighet, men vill samtidigt tydligt markera risken att reformen riskerar att leda till ett ökat regelkrångel som snarare motverkar syftet.

Vi framhålla vikten av att reformen inte leder till ett ökat regelkrångel och oproportionerliga rapporteringskrav för de många seriösa verksamhetsutövare som vill göra rätt. Utredningen betonar att ett effektivt sanktionssystem kräver förutsebarhet och legitimitet. Vi vill därför understryka huvudbudskapet i vårt remissvar: **Det behöver bli lättare att göra rätt – inte bara svårare att göra fel.**

2. Åtgärder för att förebygga miljöbrottslighet

SBMI tillstyrker på en övergripande nivå förslaget om skärpt vandelsprövning. Att stänga ute aktörer som upprepade gånger brutit mot lagstiftningen är ett rimligt och nödvändigt verktyg för att förebygga systematisk miljöbrottslighet och minska risken för att avfallsområdet fortsätter vara en attraktiv arena för organiserad brottslighet.

Det är dock avgörande att vandelsprövningen om den införs får avsedd effekt och inte felaktigt skapar hinder för seriösa aktörer. Här krävs förtydliganden och vägledning,

exempelvis kring bedömningen av huruvida en verksamhetsutövare är lämplig att bedriva miljöfarlig verksamhet.

Utredningen föreslår att även sanktioner som miljöstraffavgifter och företagsbot ska kunna leda till avslag vid vandelsprövning. Detta riskerar att bli oproportionerligt. Miljöstraffavgifter kan utdömas även för formaliteter, såsom en för sent inlämnad miljörapport. För större företag, med många ärenden, kan sådana incidenter förekomma utan att det bör vara föremål för att omöjliggöra företagets lämplighet.

En motsvarande vandelsprövning även för anmälningsskyldig verksamhet innebär dessutom en betydande ökad arbetsbörda för tillsynsmyndigheterna. Om inte resurserna förstärks och effektivare system införs, riskerar detta att leda till längre handläggningstider och mer skrivbordstillsyn på bekostnad av praktisk, uppsökande tillsyn.

Vi ser också en risk att de föreslagna bestämmelserna leder till ökade administrativa skyldigheter för samtliga verksamhetsutövare. Om tillstånds- och anmälningsskyldigheter tyngs av upprepade rapporteringskrav kommer seriösa företag att belastas, medan aktörer som avser att kringgå systemet ändå hittar vägar runt reglerna.

SBMI menar därför att utredningens intention – att skilja ut de oseriösa aktörerna – måste kombineras med ett tydligt krav på förenkling och förutsebarhet i de administrativa processerna för övriga aktörer.

3. Åtgärder för att upptäcka och utreda miljöbrottslighet

SBMI delar utredningens slutsats att en stärkt myndighetssamverkan är nödvändig för att miljöområdet ska bli mindre attraktivt för organiserad brottslighet. Förslagen om nationella och regionala samverkansfunktioner är välmotiverade.

SBMI ser positivt på möjligheten till en mer samordnad tillsyn. En ökad samverkan mellan tillsyn inom miljö, arbetsmiljö och ekonomi skulle bidra till en större helhetssyn och öka möjligheterna att identifiera miljöbrott och systematisk brottslighet.

Samtidigt vill vi framhålla vikten av proportionalitet. De resurser som byggs upp inom Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och länsstyrelserna måste riktas mot de grova brotten. Små administrativa fel i seriösa masshanteringsprojekt får inte bli föremål för samma prioritering som medveten dumpning av farligt avfall.

SBMI anser att det är positivt att utredningen lämnar förslag för att tydliggöra vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt.

SBMI noterar att flera av de överväganden som utredningen gör om register och informationsdelning riskerar att leda till ökade rapporteringskrav på verksamhetsutövarna. Här vill vi understryka att ett alltför komplext system kan få motsatt effekt: ju svårare det blir att uppfylla regelverken, desto större blir risken att oseriösa aktörer kan utnyttja luckor och snedvräda konkurrensen.

SBMI vill samtidigt understryka vikten av balans mellan administrativ och uppsökande tillsyn. Administrativ tillsyn kan vara ett viktigt underlag för att identifiera risker, men det är vid uppsökande tillsyn på plats som man har störst chans att upptäcka allvarliga fel. Det är därför avgörande att ökade administrativa krav inte tar resurser från den praktiska, uppsökande tillsynen.

SBMI ser även ett stort behov av kompetensutveckling i hela tillsyns- och rättskedjan. Miljöbrott är ofta komplexa och kräver både teknisk, juridisk och ekonomisk förståelse. För att säkerställa rättssäkerhet och en effektiv brottsbekämpning behöver domare, tillsynsmyndigheter och tillståndshandläggare ha rätt och relevant kompetens.

4. Sanktionssystemet och miljöskaktionsavgifter

SBMI delar utredningens bedömning att straffrätten bör renodlas och reserveras för allvarliga förfaranden som orsakar påtaglig skada på miljöbalkens primära skyddsintressen. Vi tillstyrker därför en skärpt reglering för systematiska avfallsbrott och otillåtna transporter.

Vi är däremot kritiska till att de föreslagna förändringarna riskerar att leda till fler och högre miljöskaktionsavgifter för rena administrativa misstag. Bergmaterialindustrin verkar inom ett område där omfattande tillstånd, anmälnings- och rapporteringsskyldigheter redan gäller. I många fall kan exempel på avvikelser som förekommer vara att staket kring verksamhetsområdet inte är korrekt uppställt, eller att ett bullergränsvärde överskrids. Vi vill inte förringa dessa brott, och det är viktigt med en fungerande tillsyn och en bred regelefterlevnad av dessa regler, men om varje mindre avvikelse leder till en skaktionsavgift på höga belopp minskar legitimiteten i systemet.

SBMI anser därför att befrielsegrunderna i 30 kap. miljöbalken måste utformas så att **seriösa företag som oavsiktligt missar en detalj inte likställs med aktörer som systematiskt kringgår lagstiftningen**.

5. Skärpningar inom avfallsområdet

SBMI tillstyrker utredningens förslag att införa ett särskilt avfallsbrott som riktar sig mot systematisk och grov brottslighet. Detta är helt nödvändigt för att komma åt den typ av organiserad kriminalitet som underminerar både miljöskydd och sund konkurrens.

Vi vill dock framhålla behovet av **tydligare definitioner av avfall respektive masshantering**. I dag råder en betydande rättsosäkerhet, där samma massor kan klassas som avfall i en kommun och som användbara resurser (de hanteras som produkt eller biprodukt) i en annan. Utan klara gränsdragningar riskerar utredningens förslag att ytterligare försvåra cirkulär hantering av rena massor, något som i sin tur kan skapa incitament för felaktig hantering av oseriösa aktörer.

Huvudbudskapet är därför: **Samtidigt som lagstiftningen slår hårt mot avfallsbrott måste den underlätta för laglig cirkulär masshantering och cirkulär materialförsörjning**.

6. Konsekvenser för företag

Vi delar utredningens mål om sund konkurrens och minskad brottslighet. Men vi vill starkt understryka att de ökade administrativa krav som följer av förslagen riskerar att slå särskilt hårt mot de seriösa företagen.

För att uppnå hög regelefterlevnad krävs enkelhet, tydlighet och förutsebarhet. Om regelverket blir alltför komplicerat skapas en situation där det i praktiken blir lättare att vara oseriös än att vara seriös. Det vore ett allvarligt steg i fel riktning.

SBMI ser en tydlig risk att flera av utredningens förslag innebär **ökade rapporteringskrav och nya administrativa skyldigheter för verksamhetsutövare**. Detta riskerar att minska legitimiteten i systemet och i praktiken öka incitamenten för oseriös hantering.

- **Utökad vandelsprövning och underrättelseskyldighet**
Utredningen föreslår att vandelsprövning ska utvidgas till att även omfatta anmälningsskyldig verksamhet, och att verksamhetsutövare ska vara skyldiga att fortlöpande underrätta tillsynsmyndigheten om förändringar i ägar- och ledningskretsen (s. 330–331). För seriösa företag innebär detta en väsentlig administrativ utökning, där även mindre förändringar av verksamheten riskerar att fördröja processen genom ytterligare prövning. Det ökar även arbetsbördan hos ansvariga myndigheter.
- **Nya register och informationsdelning**
Utredningen föreslår införande av nya register, bland annat ett företagsbotsregister och utvecklade system för informationsdelning mellan myndigheter (s. 441–444). Syftet är att effektivisera tillsynen, men i praktiken riskerar företag att behöva lämna uppgifter i fler parallella system och hantera ökade dokumentationskrav.
- **Sanktionsväxling och miljöskaktionsavgifter**
Genom den föreslagna sanktionsväxlingen blir fler administrativa förseelser föremål för miljöskaktionsavgifter i stället för straffrättsliga påföljder (s. 472–475). Även rena formalitetsfel – som sena eller ofullständiga rapporter – kan därmed utlösa kännbara avgifter. Detta träffar särskilt seriösa företag som redan idag lägger stora resurser på att följa ett komplext regelverk.
- **Ökade krav i tillstånds- och anmälningsprocesser**
Förslagen om skärpta prövnings- och rapporteringskrav riskerar att göra tillstånds- och anmälningsprocesser alltmer omfattande (s. 331–333). Upprepade uppgiftslämnanden om verksamhetsutövarens ekonomiska och juridiska förhållanden kan förlänga handläggningstider och öka kostnaderna för t ex masshanteringsprojekt.

SBMI anser att de föreslagna skärpningarna måste följas av tydliga förenklingsambitioner. Straff och sanktioner bör riktas mot de aktörer som systematiskt bryter mot lagen, inte mot de seriösa företag som riskerar att snubbla på detaljer i ett alltmer svårnavigerat regelverk.

7. Sammanfattning av SBMIs ståndpunkter

- **Tillstyrker:** Skärpta straff och nya brottsrubriceringar riktade mot systematisk och organiserad avfallsbrottslighet.
- **Avstyrker:** Generella öknings- och administrativa krav för alla verksamhetsutövare.
- **Efterfrågar:**
 - Klara gränsdragningar mellan grov brottslighet och administrativa misstag.
 - Enkla och förutsebara regler för cirkulär materialförsörjning.
 - Befrielsemöjligheter i sanktionssystemet för att undvika att seriösa företag drabbas av oproportionerliga sanktioner.
 - Att tillsyns- och brottsbekämpande resurser koncentreras till de aktörer som systematiskt och medvetet begår miljöbrott.
 - Klara gränsdragningar mellan grov brottslighet och administrativa misstag.
 - Enkla och förutsebara regler för masshantering och cirkulär materialförsörjning.
 - Befrielsemöjligheter i sanktionssystemet för att undvika att seriösa företag drabbas av oproportionerliga sanktioner.
 - Att tillsyns- och brottsbekämpande resurser koncentreras till de aktörer som systematiskt och medvetet begår miljöbrott.
 - En mer samordnad tillsyn mellan miljö, arbetsmiljö och ekonomi för att skapa en helhetssyn och lättare upptäcka systematisk brottslighet.
 - Att administrativ tillsyn inte får ta resurser från uppsökande tillsyn, eftersom det är vid platsbesök som de allvarliga bristerna upptäcks.
 - Kompetensutveckling i hela kedjan – från tillsynsmyndigheter till domstolar – så att de som granskar och dömer har relevant och rätt kompetens.

Vi uppmanar regeringen att, i det fortsatta lagstiftningsarbetet, säkerställa att miljöstraffrätten och sanktionssystemet utformas så att det blir **lätt att göra rätt** för de seriösa aktörerna, samtidigt som det tillför verktyg att hindra de systematiskt kriminella.

Stockholm 2025-08-31

Mårten Sohlman
VD SBMI

Lisa Sennström
Hållbarhetschef